

STICHTING MENNO VAN COEHOORN

OPGERICHT 18 APRIL 1932 BESCHERMHEER PROF. MR. PIETER VAN VOLLENHOVEN

Secretariaat: Mariaplaats 51, 3511 LM Utrecht, tel. 030 - 231 22 30

E-mail: info@coehoorn.nl, website: www.coehoorn.nl

BELEIDSPLAN 2017-2021

Voor het behoud van verdedigingswerken

Inhoud

VOORWOORD	3
1. INLEIDING	4
2. DOELSTELLING	5
3. HOOFDTAKEN	6
3.1 Kennis van zaken	6
3.2 Draagvlak en Informatiepositie	6
3.3 Bescherming	6
3.4 Beheer en hergebruik	6
3.5 Continuïteit van de eigen organisatie	7
4. HUIDIGE ORGANISATIE EN WERKWIJZE	8
4.1 Algemeen en bestuur	8
4.2 Commissies en werkgroepen	8
4.3 Correspondenten	8
4.4 Ondersteuning	8
4.5 Financiën	9
4.6 Publicaties	9
4.7 Samenwerking met andere organisaties	9
5. STERKTEN & ZWAKTEN van de BESTAANDE ORGANISATIE	10
5.1 Algemeen	10
5.2 Commissies en werkgroepen	11
5.3 Correspondenten	11
5.4 Informatievoorziening	11
5.5 Samenwerking	12
5.6 Wetenschap	12
5.7 Public Relations	12
5.8 Huisvesting	12
6. EXTERNE FACTOREN, KANSEN & BEDREIGINGEN	13
6.1 Belangstelling voor cultureel erfgoed	13
6.2 Internationale samenwerking	13
6.3 Nederlandse vestingbouw(-kunde) buiten Nederland	13
6.4 Recreatie en toerisme	14
6.5 Informatie- en communicatietechnologie	14
6.6 Monumenten (restauratie-) beleid en nieuwe wetgeving	14
6.7 Ruimtelijke ordening	15
6.8 Decentralisatie bij de overheid	15
7. BELEIDSVOORNEMENS	16
7.1 Doelstelling en hoofdtaken	16
7.2 Organisatie en werkwijze	16
7.3 De stichting als kenniscentrum	16
7.4 Documentatiecentrum	17
7.5 Naamsbekendheid en werving	17

VOORWOORD

De pijler onder het 85-jarige bestaan van de stichting is de Vrijwilliger. Dat is iemand die zich - door niets of niemand daartoe verplicht – inzet. Na instelling van zijn of haar eigen kompas wordt het te bereiken doel bepaald en op grond daarvan een koers ingezet.

Sommige vrijwilligers gaan in ‘splendid isolation’ op weg naar het eigen doel. Zij ruimen spontaan zwerfafval op, zij helpen oude mensen met boodschappen doen of maken vluchtelingen wegwijs. Andere vrijwilligers vinden of zoeken anderen, met wie zij op koers liggen. Als Oost-Indiëvaarders trekken zij samen op, bereiken samen hun bestemming, maar kunnen elkaar onderweg in de storm kwijtraken om het dan maar zelf uit te moeten zoeken.

Wanneer in 1932 een groep vrijwilligers elkaar vindt in een gemeenschappelijk doel ‘het beschermen van buiten gebruik gestelde vestingwerken’, dan richten zij de Stichting Menno van Coehoorn op. Steeds weer komen en gaan vrijwilligers die hun inzet in dienst van dat doel stellen; als parels aan een ketting rijgen hun activiteiten zich aaneen.

Om in de zee van vrijwilligheid de juiste koers te kiezen en behouden , klippen te vermijden en strandingen te voorkomen is sturing nodig. Zonder dwang of dictaat, maar gefundeerd op gedeeld belang. Daarom stelt de stichting, na onderzoek van zwakke en sterke punten en na afweging van kansen en bedreigingen, van tijd tot tijd een beleidsplan op. Dit document helpt om alle ambities en activiteiten te bundelen en te richten op het gestelde doel.

Kees Neisingh
Voorzitter

1. INLEIDING

De Stichting Menno van Coehoorn - die haar naam ontleent aan de Nederlandse vestingbouwkundige Menno baron van Coehoorn (1641 - 1704) - is opgericht op 18 april 1932, met het oogmerk het militaire cultureel erfgoed te behouden.

De stichting onderscheidt zich van andere landelijke organisaties die ijveren voor het behoud van het cultureel erfgoed, doordat zij zich richt op militaire en civiele verdedigingswerken en waterstaatkundige werken die een militaire functie hebben vervuld. Deze verbijzondering heeft geleid tot een specifieke materiedeskundigheid. Het brengt ook het onderhouden van contacten met vergelijkbare specifieke organisaties in het buitenland met zich mee.

Door landelijk werkzaam te zijn onderscheidt zij zich van de lokale en regionale stichtingen en verenigingen die het behoud van voormalige verdedigingswerken en andere militaire objecten tot doel hebben.

Onderdeel van het Beleidsplan 2017-2021 is het Activiteitenplan 2017-2021 (bijlage A).

2. DOELSTELLING

Het doel van de stichting is het bevorderen van het behoud en de herkenbaarheid van al dan niet buiten de oorspronkelijke functie gestelde militair-historische verdedigingswerken en andere voor verdedigingsdoeleinden gemaakte of gebruikte werken, inclusief daarbij behorende infrastructuur, gebouwde en ongebouwde objecten en hun context (o.a. stellingen, linies, terreinen en bouwwerken) in Nederland of daarbuiten, in het laatste geval mits met een Nederlands verleden. Daarmee wil de stichting een bijdrage leveren aan het behoud van het militair-cultureel erfgoed en aan het begrip voor historie, kunst en natuur¹.

Het motto van de stichting is: 'Voor het behoud van verdedigingswerken'.

Toelichting op de doelstelling:

- Van een Nederlands verleden is sprake:
  - als zij gelegen zijn in een (voorheen) door Nederlanders beheerst gebied; en/of
  - als zij gebouwd zijn of ontworpen door een Nederlander; of
  - als zij gebouwd zijn volgens door Nederlanders ontwikkelde vestingbouwkundige principes.
- De stichting:
  - heeft in beginsel geen objecten in eigendom of beheer.
  - hanteert als pragmatische begrenzing van het eigen aandachtsgebied het principe om geen overlap te hebben met het werkterrein van andere organisaties die raakvlakken met de stichting hebben.
- Instandhouding en herkenbaarheid kunnen worden gerealiseerd door middel van herstel, consolidatie of conservering. Ook historisch verantwoorde reconstructie is acceptabel mits deze als zodanig wordt gepresenteerd.
- Doelstelling is het behoud van alle verdedigingswerken, maar als er gekozen moet worden dan geschiedt het afwegingsproces conform het adagium 'Behoud door Ontwikkeling'.
- De centrale rol van de stichting is het zijn van kenniscentrum, adviseur en belangenbehartiger.

Subdoelstellingen:

- a) het verkrijgen, behouden en ontsluiten van gegevens, informatie en expertise van de vestingbouwkunde;
- b) het scheppen of vergroten van het maatschappelijk en politiek draagvlak;
- c) het ijveren voor een wettelijke bescherming;
- d) het streven naar een adequaat beheer van de verdedigingswerken door juridische, technische en/of financiële acties en/of adviezen;
- e) het bevorderen van een passend (her-)gebruik;
- f) het zorgen voor de continuïteit van de eigen organisatie.

---

¹ Artikel 2 van de Statuten wordt eerdags gewijzigd.

3. HOOFDTAKEN

Om de doelstelling van de stichting na te streven zijn de volgende hoofdtaken geformuleerd.

3.1 Kennis van zaken

Kennis over de **vestingbouwkunde** en het beschikken over gegevens en informatie met betrekking tot de verschillende verdedigingswerken en verdedigingsstelsels. Dit betreft:

- het **verkrijgen en vergroten van de deskundigheid**;
- het **verzamelen en/of ontsluiten van gegevens en andere informatie**;
- **kennisoverdracht** (kerntaak) betreffende de:
  - vestingbouwkunde;
  - militair- en cultuurhistorische aspecten van verdedigingswerken;
  - architectonische, bouwtechnische en civieltechnische aspecten;
  - invloed en uitstraling op de omgeving (natuur en landschap);
  - stedenbouwkundige en planologische aspecten.

Kennis ten behoeve van planbeoordeling, -advisering en -beïnvloeding en voor het beheer en behoud van objecten, zoals wet- en regelgeving, ruimtelijke ordening, financieel/economisch en subsidies.

3.2 Draagvlak en Informatiepositie

Voor het scheppen van een *maatschappelijk en politiek draagvlak* is beïnvloeding van de samenleving noodzakelijk om begrip te kweken voor de waarden van het militair cultuurhistorische erfgoed. Voor het vroegtijdig onderkennen van ontwikkelingen die het behoud van voormalige verdedigingswerken positief dan wel negatief kunnen beïnvloeden is het nodig te beschikken over een goede *informatiepositie* op gemeentelijk, provinciaal en rijksniveau. Daartoe is nodig het:

- ontwikkelen en onderhouden van netwerken;
- vroegtijdig zicht hebben op, en zo nodig en zo mogelijk inspelen op planvorming, en
- geven van voorlichting.

3.3 Bescherming

Verkrijging van een *wettelijke bescherming en een passende planologische bestemming* van de (militair-historische) verdedigingswerken is van groot belang. Daarvoor dienen de volgende taken te worden uitgevoerd:

- het meedenken en adviseren bij de voorbereiding van nieuwe wet- en regelgeving;
- het voeren van overleg met de relevante instanties, zoals de gemeenten, de provincies en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed [RCE] over het door deze organen te voeren beleid;
- het inbrengen van expertise;
- het zo vroeg mogelijk in overleg treden met de gemeente(-n), de provincie(-s) of het Rijk, en met particulieren over ontwikkelingen;
- het analyseren en zo nodig begeleiden of beïnvloeden van plannen en acties van derden;
- weloverwogen acties, zoals:
  - het indienen van verzoeken tot bescherming;
  - het tijdig kenbaar maken, indienen en verdedigen van 'zienswijzen';
  - het indienen en verdedigen van bezwaar- en beroepschriften tegen een niet-passende bestemming of een niet-passend gebruik, dan wel een omgevingsvergunning.

3.4 Beheer en hergebruik

Met het oog op het bevorderen van een *adequaat beheer en een passend (her-)gebruik* van de voormalige verdedigingswerken is nodig:

- het stimuleren van door derden ontwikkelde of te ontwikkelen plannen en/of activiteiten, bijv. door oprichting en ondersteuning van regionale of lokale beheersstichtingen of andere rechtspersonen;
- in voorkomend geval het op (reële) juridische, technische en/of financiële gronden adviseren en zo nodig participeren op lokaal, regionaal en landelijk niveau.

3.5 Continuïteit van de eigen organisatie

Maatregelen om de continuïteit van de eigen organisatie te borgen:

- public relations: het bevorderen van de zichtbaarheid en naamsbekendheid (o.a. ter vergroting van het draagvlak) langs verschillende kanalen zoals:
  - media (kranten/bladen, radio, televisie en internet);
  - geven van lezingen/presentaties;
  - aanwezigheid op (geselecteerde) evenementen en symposia;
  - eigen publicaties en (toegesneden) bronvermelding bij publicaties van derden;
  - folders (gericht actief verspreiden door de medewerkers en ter beschikking stellen aan (geselecteerde) musea);
  - excursies en bijeenkomsten; netwerken en lobbyen.
- het zorg dragen voor een voldoende aantal actieve vrijwilligers, donateurs en begunstigers;
- het streven naar een goed functionerende organisatie met een gestructureerde optimale interne communicatie en samenwerking, en zorg voor de medewerkers;
- het streven naar de beschikbaarheid van voldoende financiële middelen;
- kwaliteitszorg van eigen producten (o.a. wetenschappelijk verantwoorde publicaties).

4. HUIDIGE ORGANISATIE EN WERKWIJZE

4.1 Algemeen en bestuur

De Stichting Menno van Coehoorn is een vrijwilligersorganisatie en telt ruim 1000 donateurs en begunstigers. Zij wordt bestuurd door het Algemeen Bestuur dat de voorbereiding en de uitvoering van het beleid heeft gedelegeerd aan het Dagelijks Bestuur.

4.2 Commissies en werkgroepen

In zijn taken wordt het Algemeen Bestuur bijgestaan door de commissies, waarvan de voorzitters lid zijn van dat bestuur:

- Studiecommissie [SC]
- Technische Commissie [TC]
- Monumentenadviescommissie [MAC]
- Commissie Overzeese Verdedigingswerken [COV]
- Commissie Excursies en Evenementen [CEE]

Voorts door:

- Redactie van *Saillant*, het kwartaalbericht van de stichting, en eventueel van andere door de stichting uit te geven publicaties (zoals de Vestingbouwkundige Bijdragen).
- Projectgroepen en/of werkgroepen die voor een bepaalde, in tijd begrensde taak worden ingesteld.

4.3 Correspondenten

De stichting heeft een dertigtal, over het gehele land verspreide **correspondenten** die haar regionaal vertegenwoordigen. Zij zijn de ‘ogen en oren’ van de stichting in hun rayon. Zij hebben de taak de belangen van de stichting te behartigen en in het bijzonder de doelstelling van de stichting te helpen realiseren. Zij geven voorlichting over de stichting, bevorderen en bewaken de fysieke bescherming en de wettelijke en planologische bescherming van verdedigingswerken, bewaken de in het kader van de doelstelling passende toepassing van gemeentelijke verordeningen, adviseren (gevraagd en ongevraagd) natuurlijke of rechtspersonen die objecten in eigendom hebben of beheren en leveren bijdragen voor de documentatie van de stichting.

Binnen een provincie vervult een van de correspondenten de rol van Provinciaal Contactpersoon [PCP].

4.4 Ondersteuning

Het Dagelijks Bestuur wordt bijgestaan door **bijzondere medewerkers**, die doorgaans werkzaam zijn op het secretariaat en in het documentatiecentrum. Ook commissies kunnen zich laten bijstaan door (bijzondere) medewerkers.

De werkzaamheden van **het secretariaat** worden door de secretaris(sen) zelf verricht, daarbij ondersteund door een bijzondere medewerker en een in deeltijd werkzame, gesalarieerde secretariaatsmedewerker.

Het **documentatiecentrum** [DOCCEN], bestaat uit:

- de bibliotheek (= de literatuurdocumentatie);
- de kaarten- en tekeningencollecties;
- foto- en diacollecties, videobanden, CD's en DVD's.

Een **administrateur** verzorgt de ‘ledenadministratie’ en speelt een belangrijke rol bij de werving van begunstigers.

4.5 Financiën

De financiële middelen van de stichting bestaan voornamelijk uit:

- de bijdragen van de begunstigers en donateurs; en
- gelden die worden toegekend uit het vermogen van de Stichting Fonds de Girard de Miolet van Coehoorn.

Het financieel beleid van dit fonds heeft tot doel het behalen van een zo hoog mogelijk rendement met instandhouding van het vermogen op termijn, zodat suppletie van de jaarlijks benodigde middelen voor de uitvoering van het beleidsplan op het huidige niveau verzekerd is.

Het Dagelijks Bestuur stelt de jaarbegroting op en legt deze ter vaststelling voor aan het Algemeen Bestuur. Besteding van de gebudgetteerde middelen geschiedt onder toezicht en verantwoordelijkheid van het Dagelijks Bestuur.

4.6 Publicaties

De publicaties van de stichting zijn de *Atlas van historische verdedigingswerken in Nederland*, boeken en (gebundelde) vestingbouwkundige bijdragen. Deze zijn wetenschappelijk verantwoord en zijn bestemd voor degenen die zich willen verdiepen in de vestingbouwkunde en verdedigingswerken. Daarnaast verschijnt *Saillant*, een kwartaalblad, zowel gericht op het onderhouden van de band met de donateurs en begunstigers, als op het publiceren van bijdragen op het terrein van de vestingbouw. Verder wordt maandelijks voor intern gebruik een knipselkrant *Uitgeknipt* uitgebracht.

4.7 Samenwerking met andere organisaties

De stichting is vertegenwoordigd in dan wel onderhoudt directe of indirecte relaties met vele organisaties op vestingbouwkundig gebied en organisaties die zich bezig houden met het behoud van cultuurhistorische monumenten, zowel in Nederland als daarbuiten. De relaties met de buitenlandse organisaties krijgen gestalte in de International Fortress Council [IFC], in 1989 op initiatief van de Stichting Menno van Coehoorn opgericht, alsmede in Europa Nostra en de International Council on Monuments and Sites [ICOMOS].

5. STERKTEN & ZWAKTEN van de BESTAANDE ORGANISATIE

5.1 Algemeen

De laatste decennia is de belangstelling voor militair erfgoed aanzienlijk toegenomen en daarmee ook de kenniscentra en organisaties die zich inzetten voor het behoud van dit erfgoed. De Stichting Menno van Coehoorn onderscheidt zich hierbinnen door de optelsom van de volgende kenmerken:

- zij werkt landelijk;
- beschikt over een veelomvattende en goed ontsloten documentatie;
- heeft een uitgebreid, relevant en landsdekkend netwerk;
- levert output die een inhoudelijk hoge kwaliteit heeft;
- heeft een lange staat van dienst;
- heeft geen objecten in eigendom en/of beheer.

De combinatie van bovenstaande factoren is een **sterk** punt.

Reputatie.

Een **sterk** aspect is dat de stichting een reputatie heeft vanwege de aanwezige kennis en informatie op de in hoofdstuk 3 genoemde kennisgebieden. Door haar expertise bedachtzaam naar voren te brengen blijft de stichting *on speaking terms* met overheidsinstanties en andere betrokken partijen. Zo houdt zij invloed bij het opstellen van plannen en werkt mee aan een oplossing die ook voor haar aanvaardbaar is.

Vrijwilligersorganisatie.

Een **sterk** aspect van een vrijwilligersorganisatie is dat in het algemeen wordt gewerkt met goed gemotiveerde medewerkers; dit geldt zeker voor de stichting. Het is dan ook zaak om ten volle de energie te benutten van deze gedreven mensen en groepen rond de stichting. Een **zwak** aspect is dat datgene wat men doet of doen wil en de wijze van werken, afhankelijk is van de animo of ambitie van betrokkene.

Leeftijdsopbouw.

De meeste bestuursleden, commissieleden, correspondenten en bijzondere medewerkers zijn 55⁺-ers. Het **sterke** hiervan is dat ervaring en kennis ruim aanwezig zijn en dat men veelal over voldoende tijd beschikt. Het risico - of anders gezegd - het **zwakke** daarentegen is dat vernieuwing en het aansluiten bij de jongere generaties niet vanzelfsprekend is. Overigens blijkt in de praktijk dat de stichting vrij snel inspeelt op ontwikkelingen die zich voordoen, zoals op het gebied van betonwerken uit de twintigste eeuw.

Begunstigers en donateurs

Om haar werk met kwaliteit en gezag te kunnen blijven doen heeft de stichting begunstigers en donateurs nodig. De activiteiten om nieuwe donateurs te werven worden voortgezet, maar er worden geen grote resultaten verwacht. Het aantal begunstigers en donateurs zal niet onder de 1000 moeten komen. Dit is **noch een sterk, noch een zwak** punt. Rekening moet worden gehouden met de algemene trend dat Nederlanders geen behoefte hebben om zich sterk te organiseren.

De oudste en jongste geschiedenis

Het zwaartepunt van de activiteiten van de stichting ligt van oudsher op de 16^e t/m 19^e eeuw. Op dat gebied is de deskundigheid een **sterk** punt. De periodes die daarbuiten liggen worden (nog) minder intensief gekend: een **zwak** punt. De toenemende belangstelling voor de daarbuiten gelegen perioden, zoals de Romeinse tijd (Nederlands gedeelte van de Limes is voorgedragen voor Werelderfgoed), de Eerste en Tweede Wereldoorlog en de Koude Oorlog biedt kansen. Het bereiken van nieuwe doelgroepen vormt een uitdaging.

Bodemschatten

De implementatie van het Verdrag van Valletta (Malta) in nationale regelgeving (Monumentenwet, Erfgoedwet en de Omgevingswet) biedt kansen voor de stichting om zich via deze weg voor het behoud van archeologische vondsten c.q. bodemarchief in te zetten. De verplichte bodemonderzoeken kunnen productiever worden indien de archeologische verwachtingen realistisch zijn opgesteld. Archeologisch onderzoek is onmisbaar voor een betere interpretatie van de vestingbouw en voor verantwoorde

restaurantieplannen. Dit vergt echter een goed inzicht en kennis van de aanwezige bodemschatten. Het gegeven dat de stichting meerdere archeologen in haar gelederen heeft vormt een **sterk** punt.

5.2 Commissies en werkgroepen

De SC, TC en de MAC zouden *in beginsel* - elk vanuit de per commissie gebundelde deskundigheden - zich moeten bezig houden met *alle* objecten in het werkterrein van de stichting. In de praktijk beperken zij zich tot de *in Nederland* gelegen objecten.

De COV richt zich op de *in het buitenland* aanwezige objecten met een Nederlandse achtergrond.

Het **sterke** van de huidige indeling is dat specifieke kennis en ervaring gebundeld is (SC, TC, MAC, CEE en de COV) en dat - al dan niet gedurende een beperkt aantal jaren - zwaartepunten in aandachtgebieden kunnen worden gelegd.

Het **zwakke** van de indeling zit in de overlappingsen van de werkterreinen van de commissies, waardoor samenwerking extra aandacht vereist.

Een **sterk** punt is dat de specifieke kennis en ervaring veelal wordt ingebracht door commissieleden die deze vanwege hun opleiding en beroep hebben opgebouwd. Een daaraan gerelateerd risico of wel **zwak** punt is, dat de onafhankelijkheid als commissielid op gespannen voet kan komen te staan met de loyaliteit jegens zijn werkgever respectievelijk zijn persoonlijke zakelijke belangen. Om dit te voorkomen is een gedragscode ontwikkeld.

5.3 Correspondenten

Het landelijke netwerk van correspondenten (de 'ogen en oren' van de stichting) is een **sterk** punt. De correspondent beschikt in veel gevallen over een lokaal netwerk, dat echter doorgaans niet het hele rayon dekt.

Nu als gevolg van decentralisatiemaatregelen de rol van de provincie - naast die van de gemeente - steeds belangrijker is geworden, is het zowel intern (bezien vanuit de stichting) als extern (bezien vanuit de provincie) bijzonder praktisch als de stichting op provinciaal niveau één aanspreekpunt heeft. Daarom is het nuttig dat per provincie een van de correspondenten het ambtelijk en bestuurlijk netwerk op provinciaal niveau onderhoudt en signalen vanuit provincie doorgeeft: de provinciale contactpersoon [PCP]. Ook waar het gaat om de bescherming van grote structuren en landschap bijv. (water-)linies is de provincie zeer bepalend. **Zwak** is dat binnen de stichting nog niet in alle provincies is voorzien in de benoeming van de PCP's.

De voorlichting aan en kennisopbouw bij de correspondenten, vooral op het gebied van de bescherming van monumenten, verdient voortdurend aandacht.

Het onderhouden van contacten tussen de correspondenten enerzijds en het bestuur / de commissies anderzijds vormt een permanent onderwerp van aandacht. Mocht dat tekort schieten dan vormt dat een bedreiging en is een potentieel **zwak** punt. Onlangs is gestart met het houden van regionale bijeenkomsten. Daar zullen correspondenten van een of meer provincies en een vertegenwoordiging van het DB en de MAC met elkaar in gesprek gaan. Naast de correspondentendagen, die onlangs een meer educatief karakter hebben gekregen, heeft de tweede secretaris de communicatie met de correspondenten specifiek in portefeuille.

5.4 Informatievoorziening

Een **sterk** punt van de stichting is dat wordt beschikt over een gespecialiseerde bibliotheek, unieke tekeningen en kaarten alsmede een collectie historische foto's en dia's: het Documentatiecentrum [DOCCEN].

Het beheer daarvan geschiedt met behulp van een computerprogramma waarin in de voorgaande jaren veel is geïnvesteerd, zowel financieel/materieel als menskracht. De collecties zijn goed toegankelijk, zij het dat nog een deel van de beeld dragers moet worden ingevoerd. Het is zaak de samenstelling en omvang van de groep DOCCEN-medewerkers te bewaken in verband met het borgen van het adequaat beheer van de collectie.

Degenen die actief zijn betrokken bij het werk van de stichting als correspondent, commissielid of anderszins, beschikken op grond van hun specifieke belangstelling en/of onderzoek (mogelijk) over unieke gegevens en andere informatie die niet bekend zijn bij het DOCCEN. Dit is als een **zwak** punt aan te merken. Daarom dient gestreefd te worden deze informatie ook bekend te doen zijn bij het DOCCEN opdat, zo nodig met toestemming van degene die de gegevens aanlevert, die informatie ook beschikbaar kan komen voor derden.

De vulling van de Database Verdedigingswerken vordert gestaag. Hierin worden relevante gegevens over alle nog resterende verdedigingswerken, die binnen de doelstelling van de stichting vallen, systematisch verzameld. Deze database is gekoppeld aan c.q. een module van de website. De beschikbaarheid van deze database is een **sterk** punt.

Hierbij moet wel bedacht worden dat veel mensen tegenwoordig geen hoge eisen stellen aan informatie; men is doorgaans al tevreden met de eerste resultaten die Google oplevert. Dit kan gezien worden als een bedreiging voor de hoogwaardige informatie (met gedegen bronvermelding) die de stichting pleegt te verschaffen. De enorme hoeveelheid informatie die via Google beschikbaar is vormt aanleiding ons te bezinnen of we met DOCCEN nog steeds op de goede weg zitten.

5.5 Samenwerking

De uiterst waardevolle relaties met andere organisaties op het gebied van de monumentenzorg en de vestingbouwkunde - zowel in Nederland als daarbuiten - bieden mogelijkheden tot kennisoverdracht, ervaringsuitwisseling en eventueel gezamenlijke belangenbehartiging. De stichting kan - als landelijke en oudste organisatie in 'vestingland' - een platform zijn. Deze potentie is wellicht het **sterkste** punt van de Stichting Menno van Coehoorn. Het **zwakke** is evenwel dat dit (nog) niet door allen zo wordt ervaren. De in 2010 opgerichte Federatie Instandhouding Monumenten (FIM), waar de stichting lid van is, kan leiden tot een structureel contact (en dus meer samenwerking) met andere regionale organisaties die zich bezig houden met het behoud van het historisch erfgoed. Het 'netwerken' naar de overheden kan wellicht via de FIM plaatsvinden. De resultaten daarvan moeten worden afgewacht.

Afgelopen jaren is een goede samenwerkingsrelatie (op basis van specifieke kennis en expertise) ontstaan met de RCE. Deze relatie is aan te merken als een **sterk** punt en zal waar mogelijk verder worden ontwikkeld.

5.6 Wetenschap

Een **sterk punt** is dat veel vrijwilligers op hoog wetenschappelijk niveau actief zijn. De relatie met wetenschappelijke instellingen kan verder worden versterkt en gestructureerd. Dit geldt bij voorbeeld voor de wetenschapsgebieden op bouwkundig en technisch terrein. Dit is een **zwak** punt.

Daarom is het streven erop gericht meer aandacht voor de vestingbouwkunde in de universitaire wereld te verkrijgen. Dit zou kunnen worden bereikt door de hoogleraren militaire geschiedenis te benaderen en hun scriptieonderwerpen op het terrein van de vestingbouwgeschiedenis aan te reiken.

5.7 Public Relations

Sterk punt is dat de stichting bekend is en wordt gewaardeerd door de insiders. **Zwak punt** is dat bij een aantal overheden en bij het publiek de stichting relatief onbekend is.

Op digitaal gebied kan de website worden uitgebreid, o.a. door links aan te brengen.

Als pilot is gestart met een eigen Facebook-pagina.

De Menno-folders worden gericht verspreid in (oorlogs-)musea.

De bemensing van de Menno-stand kost veel inzet van medewerkers. De effectiviteit van deze stand zal worden onderzocht.

Door samenvoegingen van gemeenten en de vele personeelwisselingen is er niet altijd sprake meer van een vast aanspreekpunt in een gemeente. De ambitie is om meer energie te steken in de naamsbekendheid van de stichting bij de gemeenten.

5.8 Huisvesting

Het kantoor van de stichting is op een centrale locatie gevestigd, die goed bereikbaar is per openbaar vervoer. Juist voor een vrijwilligersorganisatie is dat een voordeel. Dat is een **sterk** punt. Van binnen is het pand gedateerd gestoffeerd en gemeubileerd. De representativiteit laat derhalve te wensen over. De bewaarcondities voor de collectie zijn niet optimaal. Dit zijn **zwakke** punten.

6. EXTERNE FACTOREN, KANSEN & BEDREIGINGEN

6.1 Belangstelling voor cultureel erfgoed

Tijdens de laatste decennia is de belangstelling voor het cultureel erfgoed sterk toegenomen. Verheugend is dat deze aandacht voor het militair-culturele erfgoed niet beperkt blijft tot het enkelvoudige verdedigingswerk, maar zich uitstrekt tot de onderlinge verbanden als linies en stellingen. Rijk en provincies waren steeds meer bereid geld beschikbaar te stellen voor restauratie en herbesteding hiervan. Voorbeelden hiervan zijn de Stelling van Amsterdam, de Nieuwe Hollandse Waterlinie, de Staatse- en Spaanse Linie, de Grebbelinie en de Atlantikwall. Ook ruimtelijk zijn deze linies van belang. Schootsvelden en inundatiegebieden hebben lange tijd landelijke gebieden open gehouden: nu zijn het waardevolle groene buffers met belangrijke natuurkwaliteiten. Na het nomineren van de NHW als Werelderfgoed lijkt de rol van het rijk uitgespeeld en is de instandhouding ervan een zaak voor de gezamenlijke provincies.

Ook de publieke belangstelling voor de vroegste en voor de jongste geschiedenis vertoont een stijgende lijn. Er zijn tal van plaatselijke en regionale activiteiten.

Er bestaan in Nederland al ruim vijftig stichtingen die zich, vaak samen met de betreffende gemeente, inzetten voor een vestingstad of een speciaal verdedigingswerk. Gelukkig weten velen de stichting te vinden voor de benodigde historische informatie. Overigens wordt onderkend dat op vele plaatsen nog zeer onzorgvuldig met waardevolle relictten wordt omgegaan.

Voortdurende waakzaamheid en actieve betrokkenheid blijven geboden.

6.2 Internationale samenwerking

In 1989 werd op initiatief van de Stichting Menno van Coehoorn de International Fortress Council [IFC] opgericht. Leden van deze raad zijn de Stichting Menno van Coehoorn en haar zusterorganisaties in België, Groot-Brittannië, Duitsland, Frankrijk, Tsjechië, Kroatië, Luxemburg, Zwitserland, de USA en Oostenrijk. Het doel van de IFC is primair het instandhouden van netwerken en het uitwisselen van informatie.

De Europese integratie leidt tot grensoverschrijdende acties en regelgeving, ook op het gebied van de bescherming van cultuurhistorische monumenten. Zo bestaan binnen de Europese Unie tal van subsidiemogelijkheden die kunnen worden aangesproken bij de instandhouding en herstel van cultuurhistorisch waardevolle objecten en die - veelal door onbekendheid - niet of onvoldoende worden benut.

Gelet op de plaats die de stichting heeft in het Nederlandse 'vestingland', zou zij in deze een goede gewijzer en adviseur voor anderen (vooral de eigenaren en beheerders) moeten zijn.

De stichting is lid van de organisatie 'Europa Nostra'. Deze omvat 150 non-gouvernementele instanties en 250 andere organisaties. Daarnaast zijn rond 1500 personen rechtstreeks lid. Europa Nostra bestrijkt een zeer breed cultuurhistorisch veld, waarbinnen de verdedigingswerken een bescheiden plaats innemen. Vermelding verdient ook de International Council on Monuments and Sites [ICOMOS]), een gezaghebbende non-gouvernementele organisatie, actief op het gebied van de bescherming van monumenten. ICOMOS speelt een belangrijke rol binnen de UNESCO op het gebied van de lijst van Werelderfgoed.

De stichting blijft aandringen op, en bijdragen aan de nominatie van de Nieuwe Hollandse Waterlinie voor de Lijst van Werelderfgoed van de UNESCO.

6.3 Nederlandse vestingbouw(-kunde) buiten Nederland

Ook in het buitenland lijkt een groeiende belangstelling voor het (militaire) culturele erfgoed te bestaan. Daar waar sprake is van een Nederlandse herkomst of betrokkenheid, wil de Nederlandse overheid dit ook stimuleren. Deskundigheid op het gebied van Nederlandse vestingbouw(kunde) in het buitenland is binnen de Stichting Menno van Coehoorn op beperkte schaal aanwezig.

Deze kennis moet blijvend worden gekoesterd. De ontwikkelingen op dit gebied bij de RCE moeten worden gevolgd om daaraan een bijdrage te kunnen leveren.

6.4 Recreatie en toerisme

Voormalige verdedigingswerken blijken vaak attractief te zijn voor de recreant. Diverse musea, maar ook het toenemende bezoek aan objecten met een aantrekkelijke of interessante flora en fauna tonen dit aan. Vestingsteden benutten de aanwezigheid van oude stadsmuren, wallen e.d. om het toeristisch bezoek te bevorderen. Wandel- en fietsroutes, soms met eenvoudige overnachtingplaatsen op en in forten, voeren langs oude linies. De recreatieve en toeristische waarde van voormalige verdedigingswerken stimuleert de belangstelling ervoor. Indirect wordt daarmee een bijdrage geleverd aan het behoud ervan en daarmee aan de doelstelling van de stichting.

Het is van belang in te spelen op deze 'win-win' ontwikkelingen bij recreatie en toerisme. De onlangs gestarte samenwerking met de Stichting Liniebreed ondernemen moet worden voortgezet en verdiept.

6.5 Informatie- en communicatietechnologie

De informatiemaatschappij heeft grote invloed op maatschappelijke organisatie en op beheerders van collecties. Het is een vanzelfsprekendheid dat een cultuurhistorische stichting zich op het wereldwijde web aan het publiek manifesteert en op het net daadwerkelijk actief is. Kennis, die aanwezig is bij instanties, wordt digitaal rechtstreeks aangesproken; een response op gestelde vragen wordt zonder meer verwacht. Catalogi van collecties documenten en beeld dragers dienen eveneens 'op afstand' ten minste digitaal raadpleegbaar te zijn, voor zover de betreffende documenten enz. niet zelf rechtstreeks opvraagbaar zijn.

De informatiebehoefte kan zich op elk tijdstip en op elke dag van de week manifesteren. Op internet is veel kennis aanwezig, echter deze kennis is maar al te vaak te globaal en bevat vaak onjuistheden. De stichting streeft naar wetenschappelijk gevalideerde informatie.

De nieuwe informatie- en communicatietechnologie daagt de stichting uit 'bij de tijd' te blijven zowel voor wat betreft de snelheid waarmee informatie is te vinden als de juistheid ervan.

6.6 Monumenten (restauratie-) beleid en nieuwe wetgeving

De stichting zet zich proactief in waar mogelijk inbreng te leveren aan wet- en regelgeving die bijdraagt aan het realiseren van de doelstelling.

De regelgeving voor monumentenzorg is/wordt opnieuw gewijzigd. De Erfgoedwet is begin 2016 in werking getreden en de Omgevingswet is in voorbereiding. De Erfgoedwet regelt met name de aanwijzing en duiding van erfgoed. Voor archeologen regelt de wet certificering en meer zelfregulering, die in de plaats komt van het vergunningstelsel. De Omgevingswet regelt de omgang met en de bescherming van erfgoed in de fysieke leefomgeving.

De Wet ruimtelijke ordening (Wro) en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) gaan beide volledig op in de Omgevingswet; van de Monumentenwet 1988 gaan belangrijke delen ook over naar die wet. Het begrip 'omgevingsvisie' vervangt 'structuurvisie' en 'omgevingsplan' vervangt 'bestemmingsplan'. Het begrip 'inpassingsplan' – instrument voor provincie en Rijk – wordt vervangen door 'projectbesluit'. Het begrip 'omgevingsvergunning' uit de Wabo blijft, wel met een uitbouw.

Het monumentenbeleid laat elke keer schuivende panelen zien; het is een uitdaging hier adequaat op in te spelen.

Met de voormalige verdedigingswerken die toegedekt zijn (onder het zand liggen) en dus alleen in de vorm van bodemschatten of bodemarchief aanwezig zijn ligt dat anders. Onbekend maakt hier dan onbemind. Zolang er geen (bouw-)activiteiten op het perceel plaatsvinden, vormt deze statische situatie ('in situ') geen punt van zorg. Er zijn gevallen denkbaar waarin het nalaten van activiteiten het bodemarchief bedreigt. Het Verdrag van Valletta (Malta) vraagt om bescherming van bodemschatten en is geïmplementeerd in nationale regelgeving. De Erfgoedwet onderkent en onderscheidt cultureel erfgoed als onroerend erfgoed (als rijks- en archeologische monumenten), roerende goederen en immaterieel

erfgoed. Er is geen specifiek overheidsbeleid ten aanzien van bescherming van verdedigingswerken uit de 20^e eeuw die onderdeel zijn van het bodemarchief.

Het is van belang aandacht te schenken aan verdedigingswerken die deel uitmaken van het bodemarchief.

6.7 Ruimtelijke ordening

In het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening [Barro] worden de nationale regels voor Werelderfgoed duidelijk weergegeven. Voor provincies en gemeenten is er echter nog ruimte gelaten voor een “doorvertaling” van deze regels naar provinciaal en lokaal niveau. Dit houdt wel de nodige risico's in. Deze moeten blijvend worden bewaakt.

De aanwijzing tot Werelderfgoed betekent dus geenszins dat dit erfgoed wordt gevrijwaard van ruimtelijke ingrepen. Naar verwachting zullen de provincies als site-holder voor het Werelderfgoed Stelling van Amsterdam / Nieuwe Hollandse Waterlinie gaan optreden.

Voor het overige erfgoed, dus ook militair erfgoed valt te verwachten dat het Rijk zich steeds meer zal terugtrekken en de bescherming en beheer ervan zal overlaten aan provincies en gemeenten. Militair erfgoed dat niet is aangewezen als werelderfgoed of als rijksmonument kan wettelijke bescherming krijgen middels het bestemmings- dan wel omgevingsplan en de erfgoedverordening (van de gemeente).

Het belang van behoud, herkenbaarheid en beleving van verdedigingswerken moet blijvend voldoende kenbaar gemaakt worden op alle overheidsniveaus, maar vooral bij provincies en gemeenten.

6.8 Decentralisatie bij de overheid

De algemene tendens bij de rijksoverheid tot decentralisatie, waarbij bevoegdheden naar de lagere overheden worden gedelegeerd, heeft consequenties voor met name het monumentenbeleid en de toedeling van financiële middelen voor behoud en restauratie van cultuurhistorische objecten.

Het Rijk is verantwoordelijk voor de rijksmonumenten en voor een adequate kennisinfrastructuur. De RCE vergaart de benodigde kennis en geeft gevraagd en ongevraagd advies. Een recente ontwikkeling is dat het Rijk tal van rijksbeschermden monumenten in 2016 in eigendom, beheer en onderhoud heeft overgedragen aan de Nationale Monumentenorganisatie [NMo].

De provincies hebben een regierol en zijn verantwoordelijk voor de gebiedsgericht monumentenzorg op provinciaal niveau, voor provinciale monumenten en voor de provinciale steunfunctie monumentenzorg en archeologie ten behoeve van gemeenten.

De gemeenten zijn verantwoordelijk voor de gebiedsgerichte monumentenzorg op gemeentelijk niveau, voor gemeentelijke monumenten en voor de directe uitvoering van de monumentenzorg, zoals onder meer door het verlenen van ‘omgevingsvergunningen’ en handhaving.

De stichting zal trachten, zodra haar een signaal van bedreigende planvorming bereikt, in een zo vroeg mogelijke (voor)fase ervan, door overleg, het plan in een voor de stichting gunstiger richting om te buigen.

7. BELEIDSVOORNEMENS

7.1 Doelstelling en hoofdtaken

In de afgelopen jaren is binnen de stichting veel gesproken over het beschermen van civiele infrastructuur (voornamelijk beschermde onderkomens) die werd gebouwd in het kader van de civiele verdediging.

Omdat hiervoor een organisatie in oprichting leek te zijn werd daarop geen actie ondernomen.

Deze organisatie is er echter niet gekomen. Dat zo zijnde acht de stichting zich gedwongen om ook op te komen voor eerdergenoemde civiele werken. Dit maakt het noodzakelijk om ook de statuten, de informatiesystemen en dergelijke te wijzigen zodat de stichting ook in rechte de belangen van deze civiele infrastructuur kan behartigen.

In de vigerende statuten e.d. is voorts sprake van militaire infrastructuur die buiten gebruik is gesteld.

Ook hier is een heroverweging van de statuten aan de orde.

Na discussies binnen de stichting is er voor gekozen om ook het militair-historisch belang te gaan bewaken van verdedigingswerken die nog in beheer zijn bij het Ministerie van Defensie maar niet meer als verdedigingswerk in gebruik zijn.

Ook hiervoor is een wijziging van de statuten nodig.

7.2 Organisatie en werkwijze

Door het terugtreden van het Rijk krijgen de provincies steeds meer taken op het gebied van Ruimtelijke Ordening en Monumentenbescherming.

Het is gewenst dat de stichting al vroeg wordt betrokken bij het tot stand komen van het provinciaal beleid op deze gebieden. Dit kan alleen maar als de provinciale bestuurders en ambtenaren bekend zijn met de stichting en bereid zijn al in een vroeg stadium naar de adviezen van de stichting te luisteren.

Waarschijnlijk kan dit worden bereikt door een van de correspondenten aan te wijzen als Provinciaal Contactpersoon (PCP) die tijd vrij maakt om de gewenste persoonlijke contacten met bestuurders en ambtenaren op te bouwen.

De wet- en regelgeving op het gebied van de RO en Monumentenbescherming is sterk in beweging. Het is noodzakelijk dat de correspondenten al vroeg in het proces voor nieuwe (provinciale en/of gemeentelijke) plannen deskundig worden ondersteund door de MAC. Dit moet in de werkinstructies voor correspondenten en de MAC goed worden vastgelegd.

Ook hier moet gestreefd worden naar betrokkenheid van de stichting in een zo vroeg mogelijke fase van planvorming door vooroverleg, inspraak of zienswijze. Het in een later stadium voeren van procedures (bezwaren en/of beroepen) blijkt in de praktijk weinig effectief en leidt tot een verkeerde beeldvorming m.b.t. de stichting.

7.3 De stichting als kenniscentrum

De stichting is reeds een kenniscentrum op vestingbouwkundig gebied. Dit centrum bestaat in feite uit drie elementen t.w. het Documentatiecentrum waarin de uitgebreide collectie documentatie, de gezamenlijke kennis van de vele actieve vrijwilligers en de bereidheid van deze vrijwilligers om nader onderzoek te doen als dat nodig mocht zijn.

Naar verwachting wordt in een van de volgende jaren de NHW aangewezen als Werelderfgoed (als uitbreiding van de Stelling van Amsterdam).

De siteholder (in dit geval de gezamenlijke NHW-provincies) behoort voor dat erfgoed over een kenniscentrum te beschikken. De stichting is meerdere malen gevraagd (tegen betaling) deze rol te vervullen. Hierop is tot op heden afwijzend gereageerd vooral omdat dat de onafhankelijkheid van de stichting te zeer onder zou lijden. Een vergaande samenwerking (bijv. op het gebied van huisvesting, informatiesysteem en databases) biedt echter mogelijk wel voordelen voor de stichting. Een en ander zal nader worden bezien en uitgewerkt.

7.4 Documentatiecentrum

De ontwikkelingen op internet maken het voor iedereen mogelijk om veel informatie te verkrijgen. De stichting draagt daar dankzij de bijzondere medewerkers van het Documentatiecentrum aan bij. Met name het verkrijgen van beeldmateriaal van nog bestaande objecten is zeer eenvoudig geworden. De collectie van eigentijds beeldmateriaal levert maar weinig toegevoegde waarde. Hier is een heroverweging aan de orde.

7.5 Naamsbekendheid en werving

Met als voornaamste doel het vergroten van de naamsbekendheid, is een proef gestart met een Facebook-pagina voor de stichting. Indien deze proef succesvol is, moet het gebruik van dit middel (en mogelijk ook andere "social media") in de organisatie worden ingepast.

De aanwezigheid van de Menno-stand bij geschikte publieksactiviteiten zal worden geïntensiveerd. Ook de beschikbaarheid van stichtingsfolders in "bevriende" musea moet worden verbeterd.

Annex: Activiteitenplan 2017-2021